

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De trekkende liefde van de Vader

(I)

Lucas 15 : 11—32.

De gelijkenis, welke de Heiland in deze verzen vertelt, staat onder ons bekend als de gelijkenis van „De verloren Zoon“. De Schrift geeft deze benaming niet. Ze is ook niet juist. Het is niet de gelijkenis van „De Verloren Zoon“, maar van „De trekkende liefde des Vaders“. De oude naam, mag wat mij betreft, best blijven bestaan. Als dan maar, wanneer de gelijkenis verteld wordt, de liefde van de Vader straalt en schittert. Want we kunnen wel, met veel bravoure koppen (de kop van de gelijkenis) gaan snellen, maar ik heb het wel meegemaakt, dat onder een verbeterd opschrift (de verlaten, versmadede, liefhebbende Vader) de oude „verloren Zoon“-vertelling of -preek kwam. En liever heb ik het anders om. Dan maar onder het oude, vertrouwde opschrift veel goeds verteld (de uitdrukking is van Prof. Greijdanus) van de God en Vader van onze Here Jezus Christus. Ook het lied van de verloren zoon :

Vader 'k wil gaan reizen,
Geef mij geld en goed.
'k Wil naar verre landen,
Daar is 't leven zoet. enz.

zal altijd blijven áánslaan. We krijgen de oude naam er nooit uit, maar nog eens, het geeft niet. Als we maar begrijpen, dat het de bedoeling van de Here is geweest, te laten zien : de zoekende liefde des Vaders.

Uit de Schrift is dit gemakkelijk af te lezen.

Deze gelijkenis is immers verbonden met twee andere nl. die van het verloren schaap en de verloren penning. Zoeken, zoeken !

Onze gelijkenis : **zoeken en trekken.**

Lucas 15 begint met : en al de tollenaars en zondaars naderden tot Hem om Hem te horen. En de Farizeeën en de Schriftgeleerden murmureerden, zeggende : Deze ontvangt de zondaars en eet met hen. Tollenaars en zondaars worden hier onderscheiden, en de Farizeeën ergeren er zich over, dat Jezus de zondaars ontvangt en met hen eet. We moeten dus niet alleen aan de tollenaars denken, maar ook aan de zondaars.

Wie zijn dat in de ogen van de Farizeeën ? Allen die hun wetsopvatting en wetsuitlegging niet delen. Het gewone volk dus. JAN EN ALLEMAN. Jezus, de Rabbi, ontvangt : Jan en alleman. Daar ergeren ze zich in letterlijke zin blauw aan. Ongehoord.

Inderdaad hád ook niemand ooit van zo iets gehoord. Wij vinden het heel gewoon.

Daarom begrijpen we haast niet meer, welk een grote liefde van Jezus uit dit doen spreekt. DIE Jan en alleman, zijn wij. Wat doet Hij bij hen, zeggen de Farizeeën.

Jezus antwoordt : Ze redden, daartoe ben ik van de Vader gezonden.

Maar dát erkennen ze niet.

En nu laat de Here in drie gelijkenissen zien : Wie de Vader is en wie Hij is.

We moeten echter niet menen dat de Heiland met dat zoeken van tollenaars (ergernis gevende mensen) en zondaars (het gewone volk) of samengevat : de niet-slaven van de farizeese wetsuitlegging, wilde zeggen : Die zijn beter dan jullie. Want dat is

niet waar. De reden van zijn komen naar hen is niet, dat hun zonden zo erg niet zijn. Hij neemt hun zonden niet in bescherming. Neen, de Vader heeft Hem gezonden om zulken te redden. En dat doet Hij nu.

Dáárom spreekt de Heiland nu ook over de Vader en over Zijn werk als gezondene des Vaders. Dáárom vertelde Hij van die Herder, die zijn schaap ging zoeken, van die vrouw, die haar penning verloren had, en haar hele huisje met weinig licht, met een kaarsje, nazoeft totdat ze haar gulden weer terug heeft.

Zó vertelt de Heiland ook van die Vader, die Zijn Zoon verloor en . . . zoekt. In de drie gelijkenissen die één gelijkenis zijn, gaat het om het zoeken. Geen zondaarsgeschiedenis wordt hier uitgebeeld, geen bekeringsgeschiedenis, al bekeert er zich wel één. De geschiedenis is de achtergrond waartegen de lichtende gestalte van de zoekende, liefhebbende Vader heerlijk uitkomt.

Een vader had twee jongens. Er was dus een band tussen die drie. Een liefdesverbond.

Maar de jongste gaf niets om die liefde. Dit komt niet zo zeer daarin uit, dat hij zegt : geeft mij mijn deel, mijn portie. Want dat was zijn goed recht.

Maar nu komt het andere : hij trekt weg. En dáárin spreekt zijn eigenlijke bedoeling. Hij wil van zijn Vader weg. Hij versmaadt zijn liefde. Hij breekt het verbond. Zo trekt hij weg als een bondsbreker d.i. : versmader van Vaders liefde. En als „zelfstandige“ gaat hij in het vreemde land, het er nu van nemen. Laten we maar aannemen, in het nette. De boosaardigheid van zijn broer, die, honend, het heeft over „hoeren“ behoeven we niet na te volgen. Het is nergens nodig voor, deze jongen zwarter te maken, dan hij al is, tengevolge van het weglopen bij Vader.

In elk geval leeft hij in het groot, want het is spoedig op. Hij stak zijn hand uit, naar Vaders goed, zonder Zijn liefde er in te proeven, toen was hij er spoedig door. Dat klopt, want zonder Vaders liefde er in te proeven, verzadigt het goed niet. Dus altijd honger. En altijd meer gebruiken. Tot het op is. Dán wordt de honger gevoeld. En de dorst van het hart, die niet gestild is.

Véél hebben is wel mooi (wees er blij mee en dankbaar voor) maar als de liefde van de Vader er niet in geproefd wordt, hebben we er weinig aan. En wat valt er nog veel te genieten van weinig, als dat weinige ons spreekt van de liefde van Vader.

Ten slotte vinden we hem achter de zwijnen. Varkens waren onreine beesten. Onrein is niet : vies. Onrein is : het zwijn speelde een grote rol in de eredienst van verschillende heidense volken (Lev. 11 : 7—8). Daarom is het voor Israël onrein, het moest er zich van afzonderen. Het was dus niet een beetje natuurlijke afkeer, die hem prikte. Maar zijn hele hart brieste er tegen op. Zijn nationale trots werd er in gebroken. Zijn „godsdiensdig“ leven kreeg een knak. Heel zijn persoon werd in dat varkens hoeden eigenlijk weggeslingerd. Maar de nijpende honger kan hij niet tegenhouden. Op een bekende plaat haalt hij met zijn stok een stukje boomschors naar zich toe.

„En tot zichzelf gekomen zijnde, zeide hij : hoevele huurlingen mijns Vaders hebben overvloed van brood en ik verga van honger“.

Hij komt tot zichzelf. Als een bewusteloze, of als een dronkaard uit zijn roes. Waar ben

UIT DE INHOUD :

<i>De trekkende liefde van de Vader (I)</i>	J. K.
<i>„Vader, waarom mag dat niet?“</i>	C. V.
<i>Totius als vertolker van het bijbelwoord, meest in Poëzie (I)</i>	J. B.
<i>Het boek des levens (IV)</i>	H. V.
<i>En nu de mens zelf . . . (V)</i>	G. P.
<i>Kritische Krabbels</i>	Frater
<i>Vrijheid en verantwoordelijkheid in het economisch leven (II)</i>	H. W. de J.
<i>Een eigen opleiding tot zendeling</i>	J. v. D.
<i>Persschouw</i>	
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

ik ? Wat is er met me gebeurd ? Tot zichzelf komen is : de toestand zien waarin men gekomen is. Op zekeren dag stapt hij opeens op. Waarom ? Is zijn beter ik wakker geworden ? Och wat dat : mijn beter ik ? De Schrift kent het niet. Was hij niet zo slecht als hij er uit zag ? Afgezien van dit of dat toch wel een goeie jongen ? Zoals wij ook wel zeggen : Het is toch wel een goeie vent, er zit toch wel een goed hart in ? Neen, maar hij werd getrokken. Overzag zijn situatie en liet zich trekken. Hoeveel arbeiders van mijn Vader hebben overvloed van brood en ik verga van honger. **ALS EEN SCHOK GAAT DE HERINNERING VAN VADERS LIEFDE DOOR HEM HEEN.**

De zoon staat op. Een magneet haalt hem naar huis. Vaders liefde !

Hoe weet hij, dat de Vader hem zal aannemen ? Hoe weet je dat beste jongen ?

Maar ik kén hem toch ! Hij kent zijn Vader. En hij is tot zichzelf gekomen. Dat die zoon weer thuis komt zit niet in hem, maar enkel helemaal alleen in de Vader. **Maar hij staat op.**

Er gingen onzichtbare draden naar hem uit, maar hij wist het.

De trekkende liefde des Vaders, daar was het de Here Jezus om te doen, om die de Farizeeën en de Schriftgeleerden duidelijk te maken.

Hij at met de tollenaars en zondaren. Hij trok ze. Niet, omdat Hij wilde zeggen : Een eerlijke, onverschillige, wegloper, een deugniet is nog beter dan jullie, Farizeeën en Schriftgeleerden. Maar omdat Hij zich wilde openbaren als de Zoon van Gods liefde, gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren was.

Enkele jaren geleden las ik in een weekblad, van een professor, die een brief van een hem onbekende vrouw gekregen had. Ze schreef hem : Wat praat U toch raar over GOD de Here. Zoals U Hem beschrijft zo is Hij helemaal niet, **want ik kén Hem.**

In romans worden „verloren zonen“ graag verheerlijkt. Meestal zijn zij de eerlijke jongens en de rest deugt niet, heeft ze achter de ellebogen. Die rest gaat dan meestal naar de Kerk en zo. In deze gelijkenis is niets te merken van die dwaze verheerlijking van de mens in zijn zonde.

Een wegloper en doorbrenger komt thuis. Maar de liefde haalt hem binnen.

Br.haven.

J. KEIZER.

„Vader, waaróm mag dat niet?“

Ik wil dit artikel beginnen met „een waar verhaal“.

Het is al jaren geleden, dat een broeder de volgende belevenis had. Hij was vader van een jongen van een jaar of dertien, veertien. Een aardige, intelligente, volgzaam knaap. De ouders hadden bij de opvoeding van deze spruit geen bijzondere zwaarigheden onderzonden. Hij was steeds zeer openhartig tegenover hen. Als hij moeilijkheden en vragen had, kwam hij daarmee altijd eerst bij hen. Met plezier ging hij naar de kerk en de catechisatie. Je kon merken: hij voelde zich rustig, gelukkig en vrij onder de zorg en de leiding van zijn vader en moeder.

Op een dag klampt de jongen zijn vader aan. Anders dan gewoon. Zijn gezicht is wat betrokken. Je kon merken: Er was wat, iets ernstigers dan zijn gewone vragen en moeilijkheden. Na een paar woorden over en weer gewisseld te hebben, kwam voor de dag waar de knaap mee „zat“. Hij zei het zo ongeveer met deze woorden: „De jongens en meisjes van mijn klas gaan allemaal naar de bioscoop. (De klasgenoten waren alle „gereformeerd“ van verschillende „denominatie“). Een paar doen het stiekum. De meesten mogen van hun vader en moeder. Als u zegt, dat ik niét naar de bioscoop mag gaan, zal ik het niet doen. Ik ben er ook nog nooit geweest. Maar ik zou zo graag kunnen bewijzen dat het niet mag. De jongens zeggen allemaal, dat je er gerust heen kunt gaan. Dat hun vader en moeder het ook doen. Ze lachen me soms uit. En ze zeggen, dat wij bekrompen en ouderwets zijn. **Vader, waaróm mag het nu niet?** Ik zou zo graag kunnen bewijzen dat het niet mag!“

Zo ongeveer was het verhaal van de jongen.

En dat het hem ernst was, bleek wel uit de geladenheid waarmee hij sprak. Ten slotte stonden hem zelfs de tranen in de ogen.

Ik geloof, dat ik niet te veel zeg, als ik beweer, dat deze vraag en het stellen ervan van gróte betekenis was in het leven van deze jongen. Speciaal omdat wat in deze vraag werd vertolkt niet een incident maar een symptoom was van een geestelijke verandering.

En deze vraag was niet minder van grote betekenis voor die Vader!

Achter de vraag van die knaap school een geestelijke spanning, een geestelijke strijd, misschien wel een geestelijke crisis. Dááruit werd die vraag geboren. In die vraag werd die voor een goede verstaander duidelijk vertolkt. Al geschiedde die vertolking niet meer dan aanduidingsgewijs. Wat zich in die vraag openbaarde was het zoeken en tasten naar wat men zou kunnen noemen „geestelijke zelfstandigheid“. Tot nu toe had de jongen zonder meer — dat wil zeggen: als vanzelf, zonder verzet en zelfs graag — de leiding van zijn ouders aanvaard. Hij had ze gehoorzaamd; ook ten aanzien van zijn religieuze leven. Hij had geleefd uit, gesteund op de autoriteit van zijn Vader, de zorgvolle leiding van zijn moeder. Maar nu was er iets nieuws in hem doorgebroken. Het **zonder meer** luisteren naar en leunen op zijn Vader ging niet langer. De jongen ervoer dat half bewust als vreugde, maar tegelijk ook en vooral als pijn en vrees! Hij raakte een gemakkelijke en betrouwbare steun kwijt. Of, beter gezegd: hij raakte die kwijt zoals die tot dusver in zijn leven had gefunctioneerd. Zoals hij die tot dusver had „gebruikt“. Het gehoorzamen zonder meer was hem niet meer mogelijk. Hij tastte naar een handelen en beslissen waaromtrent hij rekenschap afleggen kon. Dat wil zeggen: waarvan hij grond, zin, noodzaak, doel had ontdekt en kon aanduiden. Het maakte hem soms duizelig en angstig. Al wist hij zelf niet hoe dat precies zo kwam en was.

Ook voor de Vader was de vraag van zijn zoon uitermate belangrijk. Want het zou nu blijken of deze de kracht en de wijsheid bezat om deze jongen bij diens zelfstandigwording te leiden: Of hij het geduld en de liefde, die daarvoor nodig was zou kunnen opbrengen.

In verband met vragen als de genoemde wordt meestal beslist over het geestelijk contact tussen ouders en kinderen bij hun verdere opgroeien. Als deze Vader zich in zijn vroegere houding ten aanzien van zijn zoon had willen handhaven, b.v. door te verklaren: „Kijk eens, jongen, je mag niet naar de bioscoop, omdat je vader en moeder dat niet willen, omdat ze het je verbieden, en daarmee uit“ — dan zou daarmee de basis zijn gelegd voor een geestelijke vervreemding van Vader en kind. En zeker zou dat het geval zijn als dat antwoord van de Vader een symptoom was van diens constante, innerlijke houding tegenover zijn opgroeïende kinderen. Want zo'n jongen **kan** geen genoegen meer nemen met zo'n antwoord. En hij mag dat ook niet doen. Hij heeft méér, of liever wat ánders nodig: Als hij hier genoeg aan blééf hebben, dan zou dat betekenen, dat hij een „kind“ bleef. Dat wil zeggen: hij bleef dan geestelijk onvolwassen en dus ook onvolwaardig. Maar als een jongen niet op die fatale wijze kind blijft, dan dringt een Vader door z'n antwoord zijn jongen, **wat hem betreft**, met alle macht van zich af en naar ánderen toe. Misschien, ja meestal, naar onrijpe kameraden, of naar dubieuze lectuur. Misschien naar mensen, die hem „begrijpen“, maar hem tegelijk ook los maken van de gemeenschap en de overtuigingen waarin hij tot dan toe was opgegroeid.

Maar als de vader het zoeven genoemde antwoord, of een soortgelijk, **niet** geeft, dan is de zaak daarmee nog niet in orde!

Het kan immers ook zijn, dat die Vader niets zegt of zich van de zaak afmaakt. Bijvoorbeeld door te betogen, dat dat naar de bioscoop-gaan „niet past“ voor een lid van de kerk; of door de vraag te stellen wat de mensen er wel van zullen zeggen; of door er op te wijzen dat het niet overeenkomt met de „gewoonten der vaderen“; of door een serie venijnige en generaliserende opmerkingen te maken over de film en de mensen, die er heen gaan; of door de beroemde vraag te stellen of men in zo'n bioscoop wel zou kunnen sterven enz. enz.

Of nu een vader zijn vaderlijk gezag wil prolongeren op de bovenaangeduide gevaarlijke manier, óf dat hij zijn kind geen werkelijke leiding geeft uit geestelijke luiheid of geestelijke onmacht — misschien ook wel omdat hij aan beide onhebbelijkheden laboreert — in beide gevallen jaagt hij wat hem betreft, zijn kind in een geestelijk luchtledig. Hij stuurt het de woestijn in. Hij zet het met een blinddoek voor midden in het hopeloos verwarde geestelijke verkeer van onze dagen. Zeker, meestal is bij de ouders geestelijk onvermogen in het spel. Maar dat verandert niets aan wat er zo met dat kind gebeurt. En dat neemt evenmin iets van de verantwoordelijkheid van die ouders weg.

Ik wil met alle nadruk op deze mogelijkheden wijzen.

Want ik geloof, dat er ook in onze kringen in dezen een ernstig tekort is bij de ouders.

Toen ik nog niet zo lang predikant was, deed ik al gauw een eigenaardige ervaring op.

Het kwam namelijk een paar maal voor, dat wanneer jongelui, dikwijls goede catechisanten, met me over hun geestelijke moeilijkheden kwamen praten en mij in het gesprek de vraag ontviel: „Heb je over deze dingen nooit eens met je vader of moeder gepraat?“ zij mij ietwat verwonderd aankijken en prompt zeiden: „O nee, dominé, over zulke dingen praten we thuis nooit“.

Deze opmerking werd gemaakt óók door kinderen uit wat men in de kerkelijke taal noemt „goede gezinnen“. Ze waren kerkelijk

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

meelevend. Men las Standaard en Heraut. Was lid van de kies-vereniging en deed mee aan de christelijk sociale actie.

Als ik dan vroeg: „Maar waar praten jullie dan wel over?“ — dan was meestal het antwoord zo ongeveer dit: „Och, over de dominees, of ze „goed“ geprekeet hebben, of „slecht“. En over het kerkelijke nieuws en de kerkelijke kwesties. Maar nooit over je eigen moeilijkheden. Ik zou daar met mijn vader en moeder ook niet over kunnen spreken. En zij zouden het óók niet kunnen. Dat voel ik zo wel“.

Deze antwoorden schokten mij. Dit waren kinderen, die „goed“ wilden, maar soms geducht in de knoop zaten. En ze hadden „goed gereformeerde“ ouders. Dagelijks gingen ze met vader en moeder om. Gingen ook met hen naar de kerk. Maar zij waren in het eigenlijke, het centrale van hun leven volstrekt vreemden voor hun ouders. En hun ouders voor hen! Ze waren geestelijk volkomen eenzaam in de gezinnen waartoe ze behoorden.

Na deze ervaringen heb ik, als ik een persoonlijk gesprek had met catechisanten, altijd op de één of andere manier de vraag gesteld of ze ook met hun ouders over de „geestelijke dingen“ spraken. Over zonde en de strijd daartegen; over het concrete geloven in Christus en het woord van God; over het bidden tot God en het dienen van Hem in het werk, de omgang met vrienden, ontspanning enz. Speciaal deed ik dat, wanneer ik met catechisanten sprak vóór te belijden deden. Het resultaat was verbijsterend. Bijna altijd kreeg ik datzelfde verschrikkelijke antwoord, soms zelfs geuit met wat bitterheid: „O nee, dominé, dáárover praten we thuis nooit!“ Een hoogst enkele keer hoorde ik dat vader of moeder ook persoonlijk met hun kinderen spraken en baden. Maar dat was hoge zeldzaamheid.

Door deze ervaring heb ik pas leren zien, hoe het er met het „gereformeerde leven“ voorstond. Ook om mijn consciëntie te ontlasten, heb ik daar toen uitvoerig over geschreven op de eerste bladzijden van „In den chaos“.

Ik geloof niet, dat we in dat opzicht veel vooruit zijn gegaan. Ik zal hierop in ander verband binnenkort nader ingaan in óns blad. Nú zou ik onze lezers, speciaal hun die opgroeïende kinderen hebben, in alle bescheidenheid de vraag willen voorleggen: Spreekt u met uw kinderen? Zéér concreet en zéér persoonlijk over hun bidden; hun zonden, hun dienen van de Here, hun moeilijkheden? Geeft u ze Schriftuurlijke leiding als ze tot u komen met de vraag: Vader, moeder, **waarom** mag dat niet?

In een volgend artikel wil ik op deze vraag-der-kinderen nog wat nader ingaan.

C. V.

Geef met de feestdagen aan familielid of vriend een jaar-abon.

„OPBOUW“ ten geschenke. Men zal dit zeker waarderen!

Stuur deze opgave rechtstreeks toe aan de administratie, drukkerij Steenberg, Zeist en voor Uw verrassing wordt graag gezorgd!

TOTIUS als vertolker van het bijbelwoord, meest in Poëzie

I

Gedichten worden gemaakt van woorden en hun stilten, zo leerde het Nijhoff. Die stilten om de woorden, om onze hoge woorden, en om onze diepe woorden, het zijn mirakels voor wie ze horen kan. Hoort de stilten om de woorden! Hoort de woorden opstaan uit de woorden. Doorleeft hun bevrijding en breekt uit in jubel! Hun verstikking ligt in het stof!

De goê gemeente — dat is heel wat anders dan het domme volk — is horende doof. En hoe weinig komen wij allen daar boven uit. Maar toch, er zijn blijde dagen nog in 't leven, waarin der dingen dove dek doorbroken wordt door de stem van het hart, door het eigen hart, of door dat van den ander dat het onze praait in den nacht der vervlaking. Als wij werkelijk van hart tot hart spreken, zoals wij dat plegen te noemen, krijgen de woorden ongemene glans, dan komen er de stilten om heen en door heen, dan zijn weinig woorden genoeg om te verstaan, om lief te hebben en te haten, om te aanbidden, of te wenen.

De verdoving van ons aller getemperde leven is ook zo groot niet, of er is heimwee naar het volle woord. Of schrik om zijn macht. De soldaat onderscheidt scherp den dorren vloek van zijn maat van de knetterende godslastering van een verbolgen chef. — De jonge mens in de klas reageert onmiddellijk op dood klètsen vóór de klas. — De gemeente in het godshuis vraagt de woorden Gods in levende vertolking. Er zijn er dood-gepreekt, door de „techniek der vroomheid”. Er zijn er in hun zelfheid gescheurd door het kouter van het woord, waarin opstond het Woord!

Zie, dat is nu de majesteit van het woord. Hebt ge Willem Berkhemer wel eens gehoord, declamerend de oude Statenvertaling van het Hebreeuws van het Oude Testament? Dan hebt ge de stilten gehoord in het timbre van zijn herkenning van Gods Woord, en gij, op uw beurt, hebt in uw sprake-loze herkenning een schoon uur beleefd. Het kernachtig gezegde van Nijhoff raakt waarlijk niet alleen het moderne levensgevoel. Het peilt de bezwerende kracht van het geïnspireerde woord van alle tijden. In poëzie en proza. Dat is van het woord in de herkenning van zijn oerbegin, en van zijn vollen zin: de stamelende aanbidding van het eeuwige Woord, en de wijde weergave van „wat op 's herten grond leit”, de dagen lang. Geen magie, als in Bertus Aafjes' „In den Beginne”. Geen ekstase, die den geest uitschakelt, en het woord heft in de normloze sfeer van de autonome kunst. Maar ant-woord uit de stilten van het hart. Ten diepste Gezelle's: „Ik wandelde en sprak tot den Heer”.

De honger naar dat volle woord moest ons verteren! Hoe zouden wij de voetstappen des Heeren herkennen in ons leven! Hoe zouden de vruchten des geestes welig bloeien, we wisten zelf niet hoe. Dat ware de gemeenschaps sfeer voor christelijke kunst!

Maar hoe is het? Protestantse, ook gereformeerde, scholastiek heeft het leven veelszins verdord, ons geloof, en dies ook de kunst. Onze gebeden resonneren te zelden in de diepten van ons hart. Zelfs in de kerk verschillen ze in toon wel eens weinig of in 't geheel niet van de preek, of, erger, vertellen ze den HEERE in schema, wat de Bijbel ons leert. Onze geloofsbevinding is verzilt door het zout des verstands. Het ontakelende schuldgevoel van Totius' „Wilgerboom”, spreekt ons dat nog aan? Kunnen wij daarom de psalmen niet meer tot de „passiebloemen” van ons leven maken, luidend de stilten van een verbijzeld hart en een verslagen geest in en om de woorden? Zoals Datheen het wel kon, met al zijn gebreken, en Marnix, en Revius, en ook nog, in de 18e eeuw, Lucretia Wilhelmina van Merken? Moet het ook bij de psalmberijming niet zijn: „Hij sprak en ik hoorde, Hij hoorde en ik sprak. Ik sprak, en ik wandelde, en ik sprak tot den Heer”? Nu, dat wandelen is geen zaak van het gelovig denken alleen, maar van het hart met zijn diepe stilten. Denken,

dat niet in die stilten is gebed, kan heel recht-zinnig zijn, maar het is stug, als een bok. Zo is ook berijmen niet een herdichten in een door het verstand geleide zelfontleding, de woorden van een moderne vertaling met weinig poëtischen gloed, voegend tot een rijmend mozaïek, met hier en daar kaleidoscopische mogelijkheden; maar ingaan, weide vinden voor de ziel, uitgaan, uitbreken in woorden, . . . en hun stilten.

En om daarin de gemeente te kunnen dienen als nuttig is en goed, moet er een gemeente zijn, in wier midden de dichter de woorden-des-Levens als het ware kan indrinken met het ademen zijner ziel. Dáár gewint hij die „edele kuisheid” van geest, die innerlijke schuchterheid zichzelf op den voorgrond te dringen, die Adriaan Roland Holst in de Afrikaanse psalmen „om en tussen de woorden” te proeven wist¹⁾. Totius heeft die gevonden. De Mérode vond ze niet: hij moest, na de verschijning van zijn XXX Psalmen,

WILGERBOOM

van Totius

*o Wilgerboom,
beeld van my skuld!
So naak en uitgeloë
is ook my siel,
verarmoed en
so diep terneergeboë!*

*Maar tog is jy,
so kaal en in
jou groue bedeldrag,
gelyk'nis van
'n stil geloof
en immer hopen wag.*

*Jou rafels is
die harekleed
van Gods profeet, so streng,
wat by berou
beloff'nis van
herlewe weer kom bring.*

*En as die wind
jou rust'loos roer,
dan hoor ek hierdie spraak:
„Al lyk ek nou
so dubbel dood —
ek sal weer herontwaak!”*

Uit: *Wilgerboomogies* (9e dr. 1939),
p. 22 v. Laatste gedeelte van het vers:
Die oue wilg.

het verzoek van Ds. Hasper, den helen bundel voor hem te berijmen, afwijzen²⁾. Er is vermoed, dat de geestelijke levensvormen van den modernen tijd, voor den kunstenaar meer in het bijzonder het gebrek aan ambachtelijke geschooldheid en het stijl afhankelijk zijn van de persoonlijke inspiratie van het ogenblik, de vervulling van het ideaal onmogelijk zouden maken³⁾. Zou echter de oorzaak bij De Mérode niet dieper hebben gelegen: in het lijden dat hij in bijna volkomen vereenzaming terzijde uit-geleden heeft? Ge vraagt: en Nijhoff dan, die in gans anderen zin toch ook terzijde leefde? Nijhoff werkte

¹⁾ A. Roland Holst: Na een bezoek aan Totius (Januari 1947), in: P. J. Nienaber: *TOTIUS — Digter en Profeet* (Johannesburg, 1948), 2.

²⁾ H. Hasper: *Een Reformatorisch Kerkboek* (Leeuwarden, 1941), 134.

³⁾ Muus Jacobse: *Kan er een nieuwe psalmberijming komen?* ('s-Grav. 1947), 14—16. Nijhoff bracht hem inmiddels tot andere gedachten: vgl. *Ontmoeting*, Sept. 1953, enquêtenummer-psalmberijming, 339.

⁴⁾ Aldus tegenover ds H. Hasper. Zie diens „*Calvijn's beginsel voor den zang in den eredienst I*” (1957), laatste hoofdstuk. Geciteerd in Elseviers Weekblad van 2 Febr. 1.1. door dr. J. J. R. Schmal.

als berijmer niet alleen en heeft weinig meer mogen geven. Zijn verbluffende techniek die hem in staat stelde water-heldere verzen te schrijven, is hem ongetwijfeld buitengemeen te stade gekomen. Maar zou het „Prijs God, Zijn hand zal u bewaren” van zijn moeder, — dat hem toch overmocht, dezen dichter zó hebben vertederd dat de gloed van de heilige bondslieiden ten leste nog kon overslaan in zijn vers? Zou hij daarom later zelf hebben verklaard dat de kerk geen dichters, maar alleen berijmers behoeft voor de vertolking van haar psalmen? ⁴⁾ — De gezegende gemeenschap der heiligen, beleefd in dienende liefde, een leven lang, zoals Totius die heeft gekend, is zij het niet waarin ook de hunkering naar schoonheid haar gulste vulling vindt?

(Wordt vervolgd).

J. BOSCH.

HET BOEK DES LEVENS

IV

We menen dus, dat de opvatting, dat met het boek des levens bedoeld zou zijn het boek van Gods eeuwige en onveranderlijke verkiezing, voor het Schriftgetuigenis niet is te handhaven. Maar is het dan het boek des verbonds? Zijn alle bondelingen, alle kerkleden er in opgenomen? We menen, dat dat al evenmin in de Schrift geleerd wordt.

We zijn het met Ds. Trimp eens, dat het beeld, dat ons Openb. 13 en 17 tekent, daartegen getuigt. Die hoofdstukken willen ons niet leren, dat we wel tegen het geweld en de verleiding van het beest opgewassen zijn, als we maar kerkleden zijn. We geloven met hem, dat er juist onder die vele afvalligen zullen zijn. De tegenstelling met 'allen' en ook het gebruik, naar de meest waarschijnlijke lezing, van het enkelvoud van het woord 'welker' — eigenlijk staat er dus 'wiens' — wijzen wel op een klein getal. Vgl. Greijdenus. 'Ieder, wiens naam' heeft de N. Vert.

Nu zagen we echter, dat Ds Trimp — tot op zekere hoogte althans — wel van mening is, dat de Schrift op bepaalde plaatsen leert, dat met het boek des levens het boek des verbonds bedoeld is.

Hij schrijft op blz. 94 van zijn boek: „Ex. 32 doet ons zien, hoe de **bondelingen** in Gods boek geschreven staan.

Hoe hij dat zeggen kan is mij niet duidelijk geworden. Volgens mij laat Ex. 32 ons zien, dat Mozes er in staat, maar meer ook niet. Ja, we kunnen wel afleiden, dat er ook anderen instaan. Maar wie dat zijn en van hoedanige aard die zijn wordt ons hier toch niet verteld. Hoogstens kunt ge zeggen: soortgelijke mensen als Mozes.

Van Ps 69 : 29 zegt hij eveneens: „Ook deze tekst geeft ons de indruk: Alle Israëlieten zijn door God geschreven in het boek des levens”.

Maar weer moet mijn vraag zijn: hoe kan hij dat zeggen? Uit onze tekst is af te leiden, dat de **rechtvaardigen** in het boek des levens staan. Maar alle Israëlieten zijn toch geen rechtvaardigen? De vijanden, over wie de dichter het oordeel Gods inroep waren toch zeker ook wel Israëlieten? Men meent wel, dat David in onze psalm klaagt over zijn vervolging door Saul.

De rechtvaardigen, dat zijn zeker bondelingen, maar dan bondelingen, die met het Verbond ernst maken. Het zijn de mensen, die naar de Wet des Heren leven, Zijn verbondinstellingen en -verordeningen nakomen. De goddelozen zijn daarentegen schenders der Wet, verachters van het Verbond, al nemen ze soms Gods Verbond in hun mond. Vgl. Ps. 50 : 16.

En zo wil ook Openb. 3 : 1 maar niet zeggen, dat het leek alsof er te Sardes een gemeente van Christus was, maar speciaal, alsof er een **levende gemeente** was.

Dat de Schrift soms de indruk zou geven, dat met het boek des levens wel eens het boek des verbonds bedoeld is, is, dunkt me, bij goed lezen niet te handhaven.

M.i. heeft Ds Trimp op blz. 103 een — voor hem — gevaarlijke zin neergeschreven, hierop neerkomend, dat een goede exegese van het boek des levens slechts kan geven

worden in samenhang met een uiteenzetting over verkiezing en verbond, zoals hij die geeft. Maar als dat uitloopt op een niet recht doen aan de Schriftgegevens, hoe wordt het dan met zijn uiteenzetting? Heel de valse dilemma's, die hij meent te ontwaren en onschadelijk te maken, bestaat m.i. niet.

Dus het boek des levens niet het boek des verbonds.

Daarom lijkt het me ook niet juist, als Ds Visée aan alle gereformeerde meisjes zonder meer schrijft, dat ook onze namen in het boek des levens staan. a. a. no. 40. Of hij moest alle gereformeerde meisjes, ja alle gereformeerden houden voor rechtvaardigen. En dat lijkt me niet direct aannemelijk.¹⁾ Eenzelfde bezwaar moeten we maken als Ds Keizer het boek Gods vergelijkt met het lidmatenregister der kerk. Ook hij zal niet alle kerkleden voor rechtvaardigen houden, voor oprecht en vroom, godvrezend en wijkende van het kwaad. Alle niet-gecensureerde kerkleden behoren daar toch niet zonder meer bij? Bovendien, hoe staat het dan met leden van 'andere kerken'? Sluit men die ook zonder meer in of uit?

Nauwkeuriger — al zou ik het niet precies zo willen zeggen — drukt Ds Woelderink zich uit, als hij onder het boek des levens wil verstaan: „het register in de hemel, waarin de namen van de ware gelovigen en godvruchtigen vermeld staan, een bevestiging in beeldspraak, dat God kent degenen die de zijnen zijn”. a.w. blz. 62.

Zo wordt duidelijk, dat niet alle kerkleden bedoeld zijn.

Even later krijgen we echter de indruk, dat Woelderink de inschrijving in het boek des levens toch weer parallel wil laten lopen met het register der kerk. Vgl. wat hij schrijft op blz. 63. Helemaal duidelijk is me Woelderinks gedachtengang niet geworden.

Ook zou ik mij wel aardig goed kunnen vinden in de omschrijving van Ds C. Vonk in „De Voorzeide Leer” dl. IIIb blz. 694: „...maar er zal toch ontkoming zijn voor allen, wier namen door God in de loop der eeuwen, vanaf de oudste tijden 13 : 8, 17 : 8, zijn genoteerd als namen van zulken, wier werken des geloofs gebleken waren”.

Zo wordt ook duidelijk, dat niet alle kerkleden bedoeld zijn of alle bondelingen, maar speciaal zij, van wie de werken des geloofs gebleken zijn.

Onder de ingeschrevenen in het boek des levens willen we dus zo verstaan: de rechtvaardigen d.w.z. die leden der kerk, die bondelingen die werkelijk naar de eis des verbonds leven, die werkelijk gehoorzaam zijn aan het evangelie van Christus.

We menen ons hiervoor ook te kunnen beroepen op Fil. 4 : 3 : En ik bid ook u, gij mijn oprechte metgezel, wees dezen vrouwen behulpzaam, die met mij gestreden hebben in het evangelie, ook met Clemens en mijne andere medearbeiders, welker namen zijn in het boek des levens. Paulus weet dus dat zijn medearbeiders in het boek des levens geschreven staan. Hoe zou hij dat kunnen weten als hier gedacht moest worden aan Gods eeuwig en onveranderlijk besluit der verkiezing? Heeft Paulus daar soms op bijzondere manier weet van? Dat wordt toch door niets aangeduid in de tekst. En als hij een verborgenheid vertelt, zegt hij het toch wel. Vgl. 1 Kor. 15 : 51, Ef. 3 : 3. Men heeft wel willen stellen, dat in de wijze van zeggen van de apostel een aanduiding lag, dat degenen, die hij bedoelde al gestorven zouden zijn en hij dus zo van hun eeuwig heil verzekerd kon zijn. Maar dat wordt toch ook in niets uitgedrukt in onze tekst. Nee, Paulus weet van hun ingeschreven zijn heel gewoon doordat hij hun levensopenbaring kent, hun zich met ernst geven aan de evangelieprediking. Paulus zegt het ook nergens van heel een gemeente.

Hebr. 12 : 22—24 spreekt van de voorrechten der nieuwtestamentische gelovigen. Zij zijn o.m. gekomen tot een feestelijke en plechtige vergadering van eerstgeborenen, die ingeschreven zijn in de hemelen (N.Vert.). Daarmee is de nieuwtestamentische Kerk bedoeld, de Kerk op aarde. Vgl. Grosheide Komm. 1955. Maar dan vanzelf de Kerk, zoals die in wezen is, de vergadering der ware Christgelovigen, die al hun zaligheid verwachten in Jezus Christus. De hypocrieten, hoewel in de Kerk, horen daar niet bij. Vgl. N.G.B. art. 27 en 29. Vgl. ook dat er gesproken wordt van de geesten der recht-

vaardigen, die de voleinding bereikt hebben. Dat zijn de reeds gestorven gelovigen. Die genieten de volle vrucht van Christus' werk, waaraan toch ook al de niet-gestorvenen deel hebben. Zie Grosheide.

Dus ook uit deze tekst is wel af te leiden, dat de ingeschrevenen zijn de rechtvaardigen, de levende lidmaten der Kerk.

We willen er nog even op wijzen, dat bij Luk. 10 : 20, waar de discipelen opgewekt worden zich te verblijden, dat hun namen geschreven zijn in de hemelen, Prof. K. Schilder, die we eerder zagen als een aanhanger van het boek des levens als dat der verkiezing, het niet onmogelijk acht, dat het vastleggen van de namen in het burgerboek erkenning is van de goede keus, en van het trouwbetoon in dagen van crisis. De inschrijving is dan niet een acte-van-praedestinatatie, maar van forensische rechtvaardigverklaring-uit-het-geloof, dat voorts door de liefde werkte. Prof. Schilder achtte overigens het een conform het ander, met elkaar overeenstemmend dus. Zie Heid. Cat. II, 560.

De opvatting, dat de ingeschrevenen in het boek des levens de levende lidmaten der Kerk zijn, verdraagt zich ook heel goed in Openb. 13 : 8.

Men meent soms wel, dat de verwijzing hier naar het boek des levens als bemoediging bedoeld is, om te bewaren voor moedeloosheid. Veel eer dient het, volgens mij, ter waarschuwing. Let er op, dat wat volgt ook vermanend van karakter is. Als het beest

zijn kracht en geweld vertoont, zullen (dat dient om het onvermijdelijke stellige aan te geven) alle aardbewoners tot aanbidding van het beest komen. Daaronder zullen ook vele kerkleden behoren. Voor het beeld van Nebukadnezar bogen alle volken, natiën en tongen, ongetwijfeld dus ook Joden. Alleen Sadrach, Mesach en Abednego niet. In de Romeinse keizertijd waren er verscheidene christenen, die op een of andere manier meededen met de keizercultus. Vandaag aan de dag, om maar iets te noemen, steunen in communistische landen velen, die toch nog christenen willen heten, dat Gode vijandige machtsstelsel. Alleen de werkelijke Christusbelijders houden ondanks alle beproevingen stand. Die betonen zich lijdzaam, volhardend. Onze tekst wil dus zeggen: het komt er op aan tot zulken te behoren. Anders is geen standhouden mogelijk, maar zwichten zeker.

Dus de ingeschrevenen in het boek des levens zijn de rechtvaardigen, de levende lidmaten der Kerk. Maar er is van het boek des levens nog meer te zeggen.

H. VENEMA.

¹⁾ Ds Visée deelde naderhand mee, dat hij de kinderen der gelovigen ook acht ingeschreven, dus vóór hun geloof. Derhalve oordeelt hij het niet juist hen in te delen bij hen, die het ingeschreven zijn laten volgen op het geloof. Zie 1e art.

En nu de mens zelf.....

Klaas J. Popma: „De zonde van Jan der Kindere”
Uitg. N.V. Zomer & Keuning, 1952
Prijis f 5.40. Nog verkrijgbaar.

V: Bredere Inhoud met Tijdsindeling

Eén van de opmerkelijke eigenschappen van de roman van Popma is de intensiteit waarmee deze geschreven is. Bijna geen schrijver zal er in slagen zijn lezers ononderbroken te boeien. Wij kennen natuurlijk allemaal het gevoel dat we, al lezend in een boek, benieuwd zijn naar wat er verderop zal gebeuren, met andere woorden, onze spanning is onderbroken en wij bereiden ons voor op nieuwe dramatische effecten.

In dit opzicht nu heeft deze roman iets óverspannings. Hij boeit bijna van pagina tot pagina, zelfs in die mate dat veel uiterlijke gebeurtenissen en tijdsaanduidingen aan de aandacht van de lezer dreigen te ontgaan. Dat wordt mede veroorzaakt doordat de schrijver dit boek belast heeft met een vraagstuk waarin zijn (merendeels gereformeerde) lezers allerminst geoefend zijn: de functie van het droomleven.

Dit alles heeft weer ten gevolge dat de meeste lezers, naar ons gebleken is, de tijdsindeling van deze roman niet geheel doorzien. Het zijn maar weinigen die beseffen dat deze roman eindigt op het moment dat de hoofdpersoon Jan der Kindere zestig à één en zestig jaar oud is. Dit boek beschrijft dus de periode van meer dan een halve eeuw.

Om het de lezers mogelijk te maken nauwkeuriger in te dringen in de stof die het boek biedt, willen wij nog eens op een zeer bepaalde wijze nagaan, welke gebeurtenissen zich voordoen *gedurende diverse leeftijden van de hoofdpersoon*. Op enkele ondergeschikte momenten na, waarover discussie mogelijk is, is globaal genomen, door combinatie van diverse gegevens uit het boek, de tijdsindeling vrij nauwkeurig vast te stellen. Het jaar dat wij boven de gebeurtenis plaatsen kan zowel aangeven dat Jan der Kindere zo oud is, als dat hij deze leeftijd reeds gepasseerd was.

Wij geven op deze manier tevens nog een iets bredere inhoud weer van het boek, met name ook voor diegenen die inmiddels het boek hebben aangeschaft om te lezen of te herlezen.

DEEL I: NEL

Zes jaar

Droom I, van Jan (pag. 7).

Zeven jaar

De Moeder van Jan der Kindere sterft (pag. 5).

Condoleantiebezoek van Nel en haar Moeder (pag. 5—6).

Diverse huishoudsters. Jan kookt voor zijn Vader (pag. 6).

Acht jaar

Verloving van de Vader van Jan en de Moeder van Nel (pag. 6—8).

Bruiloft van Vader en Moeder (pag. 8—11).
De kinderen mijmeren: zijn ze nu broertje en zusje geworden? (pag. 11—12).

Negen jaar

Tien jaar

Evert Adriaan (Eef) uit het tweede huwelijk geboren (pag. 12—14).

Elf jaar

Twaalf jaar

Zus uit het tweede huwelijk geboren (pag. 14).

Gesprek tussen Jan en Nel over het liefhebben van Moeder. „Jij bent er altijd geweest, Nel” (pag. 14—15).

Dertien jaar

Nel logeert bij haar Oom en Tante (pag. 15—16).

Veertien jaar

Jan zit voor het toelatingsexamen van de Kweekschool (pag. 18—24).

Nel peinst over: „Is Jan mijn broertje?” (pag. 19).

Droom II, van Jan: „Ik zal daar nooit komen, Jan” (pag. 23).

Jan slaagt voor de Kweekschool (pag. 25—26).

Vijftien jaar

Eerste jaar Kweekschool (pag. 26).

Zestien jaar

Tweede jaar Kweekschool (pag. 26).

Twijfelperiode inzake de Bijbel als Gods Woord (pag. 26).

Zeventien jaar

Derde jaar Kweekschool (pag. 26—27).

Eerste angstaanval (pag. 27).

Achttien jaar

Vierde jaar Kweekschool (pag. 27).

Problemen rondom het Belijdenis doen (pag. 27—30).

Gesprek met Nel over het Belijdenis doen (pag. 27—30).

Nel leert Den Donkelaar kennen (pag. 31—37).

Nel vraagt aan Jan raad in verband met haar verloving met Den Donkelaar (pag. 36—37).

DEEL II: GERDA

Jan leert de handwerkonderwijzeres Gerda Veldman kennen (pag. 38—40).

Wordt onderwijzer op een dorpsschool (pag. 38).

Jan vertelt Nel over zijn kennismaking met Gerda (pag. 41).

Jan vertelt Nel over zijn Droom II (pag. 41—42).

Nel denkt opnieuw na over het broer-zus-probleem (pag. 42—46).

Negentien jaar

Jan vertelt aan Gerda over zijn thuis (pag. 46—48).

Gerda vertelt Jan over haar leven (pag. 48—50).

Jan en Gerda gaan in het zelfde dorp met vacatie (pag. 50—53).

Tweede angstaanval van Jan (pag. 52).

Jan ruimt plaats in voor Nel opdat deze met vacatie kan gaan (pag. 53—55).

Jan deelt aan Nel mee zich te gaan verloven met Gerda en vraagt haar om raad (pag. 55—57).

Twintig jaar

Einde verloving van Nel met Den Donkelaar (pag. 57—58).

Jan schrijft naar huis zich te gaan verloven (pag. 58).

Nel denkt over Jans verloving na (pag. 58—59).

Gerda komt met de Kerstdagen bij Jan thuis kennis maken en logeren (pag. 60—62).

Een en twintig jaar

Jan slaagt voor de Hoofdacte (pag. 63).

Twee en twintig jaar

De tante van Nel wordt op 61-jarige leeftijd ziek; Nel gaat haar verzorgen (pag. 63).

Derde en Vierde angstaanval van Jan in de nacht voor zijn huwelijksdag (pag. 64—65).

Jan en Gerda gaan trouwen (pag. 65).

Nel peinst op Jans huwelijksdag (pag. 65—68).

Jan en Gerda leren Ds. Arie Dist kennen, hun enige vriend (pag. 69).

Drie en twintig jaar

Vier en twintig jaar

Vijf en twintig jaar

Nel en Jan zien elkaar zelden (pag. 70).

Gerda zet tijdens haar huwelijk haar handwerk cursussen voort (pag. 69—70).

De Oom van Nel sterft (pag. 70—71).

Eef doet eindexamen en gaat medicijnen studeren (pag. 71).

Zes en twintig jaar

Zeven en twintig jaar

Vader der Kindere sterft op de Kerstdag (pag. 71—72).

De familie bemerkt na zijn dood hoeveel hij deed aan individuele evangelisatie (pag. 72—74).

Acht en twintig jaar

Negen en twintig jaar

Dertig jaar

Eén en dertig jaar

Twee en dertig jaar

Gerda lijdt aan een zware bronchitis (pag. 75).

Gerda zegt na haar ziekte verschillende lessen die ze geeft af (pag. 75).

Jan en Gerda gaan op raad van Eef met vacatie naar zee (pag. 75—79).

In October verwacht Gerda een kindje (pag. 79).

Nel beëindigt de verpleging van haar Tante en komt weer thuis (pag. 80).

Zus is verpleegster in een ziekenhuis in Amsterdam (pag. 80).

Jan vraagt de dokter advies over de gezondheid van zijn vrouw (pag. 82).

Drie en dertig jaar

Een meisje wordt geboren met een open rugje, dat maar drie dagen leeft (pag. 83—88).

Droom III, van Gerda (pag. 89—90).

Vier en dertig jaar

Jan doet examen Nederlands M.O. (pag. 92).

Arie Dist maakt kennis met Nel Bredevoort (pag. 95—96).

Jan overweegt een colloquium doctum aan te vragen (pag. 96).

Vijf en dertig jaar

Na afgelegd examen toegelaten tot de Universiteit (pag. 98).

Zes en dertig jaar

Candidaatsexamen in de Letteren (pag. 98).

Zeven en dertig jaar

Acht en dertig jaar

Lineke verwacht (pag. 99).

Negen en dertig jaar

Lineke geboren (pag. 99).

Veertig jaar

De ouders ontdekken dat Lineke een mongooltje is (pag. 99).

Een en veertig jaar

Twee en veertig jaar

Drie en veertig jaar

Jan en Gerda overwegen een keer met vacatie te gaan, zonder Lineke (pag. 105—108).

Jan en Gerda zoeken voor die weken contact met een inrichting (pag. 109—110).

Jan en Gerda samen met vacatie (pag. 110—112).

Droom IV, van Jan (pag. 111).

Gerda opnieuw in verwachting. Zij moet de deur uit. Nel zal bij Jan oppassen en Lineke verzorgen (pag. 113—117).

DEEL III: NEL

Vier en veertig jaar

Gerda gaat bij Moeder logeren (pag. 118—119 en 139—142).

Nel verzorgt Lineke (pag. 120—152).

Bezoek van Arie Dist (pag. 124—125).

Gesprekken van Jan met Nel (pag. 128; 131—133; 144).

Gedachten van Jan over Nel (pag. 133—134).

Droom V, van Jan (134—137).

Jan hoort van Arie Dist een goede preek (pag. 145).

De Directeur van de School maakt voor Jan een geschikte lesrooster (pag. 146—147).

Tweede Kerstdag: de slotscène van Lineke's verzorging door Nel (pag. 147—151).

Lineke gaat naar een inrichting (pag. 151—152).

DEEL IV: GERDA

Gerda begrijpt en verneemt dat Lineke in het gesticht is (pag. 153—155).

Droom VI, van Gerda (pag. 154).

Nel „behandelt” Gerda (pag. 158—159).

Vijf en veertig jaar

Jaapje geboren (pag. 160).

Moeders dood (pag. 163—168).

Droom VII, van Jan. Vijfde angstaanval (pag. 167).

Zes en veertig jaar

Zeven en veertig jaar

Acht en veertig jaar

Gerda en Jan gaan samen een keer Lineke bezoeken (pag. 171—172).

Nel sterft (pag. 172—180).

Arie Dist komt bij Jan en Gerda wonen (pag. 179).

Negen en veertig jaar

Vijftig jaar

Droom VIII, van Jan (pag. 185—187).

Een en vijftig jaar

Promotie van Jan tot Doctor in de Letteren (pag. 187).

KRITISCHE KRABBELS

„IK ZIT ER MEE”.

Voorzitter, ik wil er toch nog graag even op terug komen, ik blijf er bij dat ik er mee zit.

Ik kom er niet mee klaar. Ik zit met het probleem. Hoe kom ik er uit! Nou, dat viel wat mee „met dat er mee zitten” van onze broeder.

Na deze harte(verstands)kreet stak hij tenminste rustig een verse sigaar (bolknak) op en genoot zichtbaar van zijn kopje koffie.

In de middagpauze zag ik hem twee stapels boterhammen naar binnen werken, met worst, waarmede een worst-elaar eer zou hebben ingelegd.

Op weg naar huis flitste me een auto voorbij.

Plotseling zag ik hem in de berm schieten, over de kop, de wielen in de lucht — in de sloot.

Wat doet een mens in zulke omstandigheden.

Hij haast zich er heen. Hoe is het afgelopen?

„Dat zie je, ik zit er lelijk mee. Ik kom er niet uit”.

Hij zat er inderdaad mee. — Hij kon er niet uit komen, uit zijn concrete moeilijkheid niet. En toch, hij moest er uit.

Wij zitten vaak met theoretische problemen.

Daar zijn we dan niet klaar mee.

Macht aber gar nichts, want bij theoretische problemen drinkt men rustig zijn glas en het probleem blijft even rustig wat het was.

De Schrift kent helemaal geen problemen. Wijst wel de weg in praktische situaties.

„Paulus roert hier het probleem aan enz.” is beslist niet waar.

Paulus (de Schrift) behandelt geen problemen, wel vragen, om te weten hoe te handelen. Niet om voor ons denken alles klaar te krijgen, maar om op te voeden tot mensen Gods, tot alle goed werk volmaakt toegerust.

De Schrift laat zich niet gebruiken voor intellectuele streling. Ze maakt geen knappe denkers, maar wel wijze strijders.

Moeten we dan niet de Here liefhebben met heel ons verstand?

Nou en of!

Maar als het verstand met ons op de loop gaat is het mis.

Wij moeten gaan lopen verstandig, wijs, achter onze Overste Leidsman en Voleinder des geloofs aan.

Hij wijst de wegen.

En indien iemand wijsheid ontbreekt...

Hebreëen elf is het meest bevindelijke hoofdstuk uit de Schrift. De „geloofshelden” bevonden niet hoe ze zelf waren, maar wie, in hun concrete situaties God voor hen was.

Met onze worst-man (zie boven) viel het een tikje mee. Zijn moeilijkheden bestonden niet werkelijk.

De man in de auto moest er uit komen.

Roep Mij aan, in Uw concrete situaties, zegt de Here, en Ik zal u uithelpen.

FRATER.

Twee en vijftig jaar

Drie en vijftig jaar

Vier en vijftig jaar

Vijf en vijftig jaar

Zes en vijftig jaar

Jan brengt met Jaap een bezoek aan Lineke (pag. 189).

Acht en vijftig jaar

Droom IX, van Jan (pag. 194—195).

Zestig jaar

Jaap krijgt een meisje (pag. 196).

Droom X, van Jan (pag. 198—199).

Droom XI, van Jan (pag. 199).

Gesprek met Arie Dist (pag. 202—203).

Jan wordt ziek (pag. 204).

Droom XII, van Jan (pag. 205—206).

Lineke sterft, twintig jaar oud (pag. 206—208).

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

Vrijheid en verantwoordelijkheid in het economisch leven

II

Het zou nu kunnen lijken alsof dit economisch principe iets is dat tot de menselijke natuur behoort en dus eigenlijk iets vanzelfsprekends is. Over dit punt is veel gediscussieerd. Sommige theoretici zijn van mening dat de mens niet anders dan in overeenstemming met het economisch principe kan handelen, andere hebben betoogd dat het principe de mensen slechts door de cultuurontwikkeling eigen is geworden. In de eerste opvatting voltrok zich een ontwikkeling, in dien zin dat men overstapte van een postulaat der feitelijkheid naar een premisse in wetenschappelijke zin. De economische wetenschap hield zich, in de woorden van Bagehot, bezig „not with man, the moral being, but with man the money-making animal”. Zo werd de homo-economicus geboren, die moest fungeren als hypothetische grondfiguur in het wetenschappelijk systeem. Wij gaan aan deze strijd voorbij. Want hoeveel interessante gezichtspunten, deels ook van psychologische aard, dit debat ook moge hebben opgeleverd, het is een debat op dood spoor. De reden is dat men het economisch principe, het structuurprincipe van de economie, wegdrukt in het subjectieve handelen.

Uiteindelijk zou vanuit de menselijke natuur het economisch principe zijn gestalte verkrijgen, dan wel het zou via de weg der evolutie geleidelijk aan ontstaan zijn. Natuurmensen en kinderen zouden zich dan niet in hun gedragingen laten leiden door het economisch principe.

Beide opvattingen bevatten uiteraard een kern van waarheid, doch niet meer dan dat. Het economisch principe is een scheppingsgegeven, niet de mens van nature ingeschaapen, noch door hem geleidelijk ontwikkeld, maar hem als orderegel, als wet ter gehoorzaming en uitvoering gegeven. Het is dus een beginsel dat hem gegeven is om zijn activiteit te leiden, uiteraard in overeenstemming met de overige normen voor zijn gedrag. In deze zin kunnen wij dus spreken van een behoorlijksregel, een normatieve wet voor het menselijk gedrag. Dit houdt in dat de mens van deze normatieve wet kan afwijken, dat hij de vrijheid heeft al dan niet met haar in conformiteit te handelen. De mens kan oneconomisch handelen.

Tegelijkertijd is hiermede de grens van de vrijheid aangewezen. Oneconomisch handelen immers, vernietigt 's mensen bestaan door de verspilling van de bestaansmiddelen. De mens kan wel verspillend leven, maar dan bewerkstelligt hij eigen ondergang. Het individu of de groep of natie die constant boven de middelen van bestaan trachten uit te grijpen, zullen dit vroeg of laat moeten beboeten in het verlies van welvaart. De natuurrechtphilosophen en de economen van de Aufklärungsperiode spraken daarom van de economische wetten als van natuurwetten, en trokken op deze basis hun gedachten-schema's verder op met een strikte logica. De befaamde ijzeren loonwet was b.v. zo'n natuurwet. Het loon van de gewone arbeiders zal terecht komen op de laagste grens: het minimum bestaansloon. Daarboven uit zal het loon niet duurzaam kunnen stijgen, want de concurrentie van arbeiders om werk zal het loon weer doen dalen. Daarbeneden zal het loon ook niet kunnen dalen, want de arbeider moet een gezin in stand kunnen houden, anders komen er geen arbeiders meer! Deze mechanistische verklaring van de loonvorming, die zowel bij economen van de Liberale als van de Marxistisch-Socialistische school is te vinden, laat geen ruimte voor het economisch principe als normatieve wet. Het voornaamste bezwaar is niet dat het zo'n onethische theorie was, zoals veel opponenten (overigens terecht) aanvoerden. Want daarop repliceerden deze economen dat zij het garne anders zouden willen, doch dat de realiteit hen als econoom nu eenmaal geen andere oplossing bood.

Maar het voornaamste bezwaar tegen de mechanische interpretatie van de economische werkelijkheid is dat zij de normativiteit

van de economische wetten miskent, want een norm betekent ook een appel. De norm appelleert op het aan de wet onderworpen subject, om economisch te handelen. Om zich in te spannen, de resultaten met minder offers te bereiken, om te sparen, om nieuwe wegen te zoeken, kortom om zijn creativiteit te gebruiken. En het verrassende is geweest, dat onze voorouders door het appel van het economisch principe positief te beantwoorden, welvaart hebben kunnen opbouwen en de theorieën hebben kunnen logenstraffen.

* * *

Nu heeft de toepassing van het economisch beginsel vele gevolgen, en één van de belangrijkste daarvan is wel dat in en tussen de economisch handelende huishoudingen een tendentie naar evenwicht van de waarden ontstaat. Indien er een onderneming is die een product met veel winst per stuk kan voortbrengen en op de markt verkopen, zal deze onderneming ernaar streven een nog grotere totaalwinst te bereiken door nog meer stuks van het product te fabriceren. Het zal voor haar voordelig zijn de productie zover uit te breiden dat de kosten van de laatst geproduceerde eenheid nog juist goed gemaakt worden door de opbrengst van deze eenheid. En dat punt moet komen. Want voortgezette productie zal enerzijds de vraag naar het product langzamerhand verzadigen, zodat de prijs per eenheid moet dalen, en anderzijds de kosten van voortbrenging geleidelijk zozeer doen stijgen, dat deze bij verdere voortzetting boven de opbrengst per stuk zouden uitgaan. In de onderneming zelf werkt dit egalisatie-proces met onontkoombare noodzaak. Meer radio's produceren betekent, gegeven de omstandigheden, stijgende kosten per eenheid, moeten verdisconteren en betekent eveneens een benaderen van het verzadigingspunt van de radiomarkt. De fabrikant zal met de productie zover voortgaan totdat de kosten van de laatste radio nog juist opwegen tegen de opbrengst van dat toestel. Mocht onverhoopt onze fabrikant daar geen zin in hebben dan zal de concurrentie hem wel dwingen tot dat punt te gaan, of die taak van hem overnemen. En zo zou dan in zijn onderneming het evenwicht tussen de vraag naar goederen en de productiemogelijkheden in economische zin kunnen ontstaan. Maar evenzo zou een evenwicht in de gehele radiomarkt en in alle markten in Nederland kunnen ontstaan. Aan de bestaande behoeften wordt dan voldaan op de meest economische wijze, d.w.z. met de geringste opoffering van productiemiddelen. Er zou evenwicht ontstaan tussen vraag en aanbod, tussen prijzen en kosten, tussen beschikbare middelen en met deze middelen te vervullen behoeften en dit alles op de meest economische wijze.

Deze schets zal bij U nog vele vragen openlaten, die hier moeilijk aan te snijden zijn. Maar het gaat ons ook niet om een wetenschappelijk sluitend geheel, doch om een beklemtonen van de ordeningen in het economische en hun gevolgen. En dan zal, hopen wij, nu duidelijk geworden zijn dat het economisch leven geen chaos vormt, doch haar eigen structuur en structuurprincipe heeft die het als kosmos doen bestaan.

* * *

Maar moge er al een tendentie naar evenwicht van het economisch leven zijn, zulks wil uiteraard niet zeggen dat zulk een even-

wicht zich ook zal vormen. Voortdurend hebben allerlei veranderingen plaats, die ieder op zich het ontstaan van een evenwicht frustreren. Zouden de grenzen van het nabuurland voor onze radio-fabrikant van zoeven opengaan, dan zou hij misschien niet meer alleen met de verzadigde vraag in eigen land behoeven te rekenen, maar nieuwe vraag kunnen verwachten, zodat hij de productieuitbreiding zou kunnen voortzetten. En zo zijn er legio voorbeelden te geven van veranderingen, die in het leven plaats vinden en die een bestaand evenwicht zullen aantasten of een tendentie naar evenwicht doorkruisen.

Wij kunnen — in het algemeen — deze verstoringen in twee groepen verdelen:

1o. De verstoringen die van niet-economische aard zijn. Dat zijn doorkruisingen van een evenwicht, die hun oorsprong hebben in een ander gebied dan het economische. Zij zijn dus van externe aard, d.w.z. principieel onherleidbaar tot economische grootheden. Zij zijn wezensvreemd en in hun primaire bepaaldheid van een niet-economisch karakter. Maar hun gevolgen kunnen voor het economisch leven van verstrekkende betekenis zijn. Dagelijks onderkennen wij zulke verschijnselen; ik zal mij dan ook beperken in de voorbeelden. 1) De natte zomer was een natuurverschijnsel, met evident economische gevolgen. 2) De Russische Revolutie bracht diepingrijpende gevolgen met zich voor de economie van het land. 3) De uitvinding van de boekdrukkunst bevorderde niet alleen de productie van boeken, maar ook die van papier, hout, papiermachines, enz.

Bij al zulk soort gebeurtenissen is meestal niet alleen het eerste effect van belang, maar eveneens alle die weer het resultaat zijn van de verstoringen die dat eerste effect zelf veroorzaakt, enz. Er ontstaat een cumulatie van gevolgen, die in betekenis kunnen afnemen of in betekenis kunnen toenemen. Dit laatste is niet denkbeeldig. De eerste wereldoorlog bracht niet slechts vernielingen, die te repareren waren, maar veroorzaakte (met andere factoren) ook geestelijke, politieke en sociale omwentelingen, die weer economische gevolgen hadden. Men denke aan de Duitse herstelbetalingen, die tegen het eind van de twintiger jaren bijdroegen tot het ontstaan van werkloosheid, welke de opkomst van het Nationaal-Socialisme bevorderde, hetwelk wederom tot de tweede wereldoorlog leidde. Of aan de idee van de planning, die rijpte in het brein van Rathenau, de Duitse organisator van de oorlogseconomie. De Amerikaanse econoom Schumpeter sprak dan ook over oorlogen als van stroomversnellingen in het geestelijk en politiek-sociale leven van de mensen, en onze ervaringen van de laatste decennia bevestigen de waarheid van deze observatie maar al te zeer.

Een ieder ziet dat de externe factoren, die op het economisch leven verstorend inwerken, niet aan een bepaalde wetmatigheid onderhevig zijn of althans dat in meerderheid niet zijn. Hierdoor dringt een belangrijke mate van onbepaaldheid, wisselvalligheid en onvoorspelbaarheid het economisch leven binnen, hetgeen weliswaar de structuurorde niet kan teniet doen, maar wel het zicht erop kan bemoeilijken, terwijl de niet-economische factoren, de economische zelfs voor korter of langer tijd kunnen verdringen, op zijn minst van de oppervlakte. De analyse van de economische toestand wordt dan zeer moeilijk en het is geen wonder dat er in diep-bewogen tijdperken, zoals het huidige, veel economische profeten zijn die brood eten. Indien de externe factoren een belangrijke invloed verkrijgen, dient de econoom niet alleen vakman pur-sang te zijn, maar tevens staatsman, historicus, paedagoog en nog veel meer. En wie onzer is daartoe bekwaam?

(Wordt vervolgd).

H. W. DE JONG.

Bent U dankbaar en blij, dat „OPBOUW” iedere week bij U thuis komt?

Vertelt dat dan óók aan hen, die nog geen abonnement namen
en tòch de inhoud zullen waarderen.

EEN EIGEN OPLEIDING TOT ZENDELING

Enige weken geleden plaatste onze Zendingslektor, Ds. D. K. Wielenga, een artikel in „Opbouw”, waarin hij getracht heeft aan te tonen, dat wij geen behoefte hebben aan een eigen opleiding tot Zending.

Ds. Wielenga begint met de opmerking, dat hij voorbijgaat aan het gevoelen van br. van Dijk, dat de zending een eigen ambt heeft, principieel onderscheiden van het ambt van Herder en Leraar. Dat vind ik heel jammer. Iedereen zal moeten toegeven, dat het een groot verschil maakt, of, dat een Zending toch eigenlijk ook een dominee is, een Herder en Leraar; en zo, met een enkele wijziging, bevestigd kan worden met hetzelfde formulier, waarmee een predikant bevestigd wordt; wel een Dienaar des Woords, maar een missionair Dienaar des Woords; dan wel, of de zending heeft een eigen ambt, wezenlijk onderscheiden van dat van een Herder en Leraar.

Die van de eerste onderstelling uitgaat, zal allicht beweren, dat ze beide met eenzelfde opleiding kunnen volstaan, voor de Zending aangevuld met enkele lessen of colleges over zaken, die speciaal van belang zijn voor de Zending. Wie daarentegen van de tweede onderstelling uitgaat, zal het, (ik zou haast zeggen) vanzelfsprekend vinden, voor de Zending een eigen opleiding te vragen.

Nu echter Ds. Wielenga deze kwestie meent te kunnen laten rusten, ga ik hier daar niet nader op in.

Wel acht ik mij verplicht aan te tonen, dat m.i. Ds. W. zich vergist, als hij beweert: wij hebben geen eigen opleiding tot zending nodig; evenzo als hij verklaart: de inrichting van zulk een opleiding is onmogelijk.

Over elk van die beide een enkel woord.

Dat de opleiding tot Zending nog heel wat meer inhoudt, dan die tot predikant, geeft Ds. W. indirect toe.

Dat zij, die Zending worden, al gedurende drie jaren per week één uur een college volgen in de zendingwetenschappen, noem ik nog niet eens, omdat alle studenten dit hebben te doen, hoewel toegegeven moet worden, dat de a.s. Zending hiervan het meest zal profiteren.

Dit zal, ook volgens Ds. W. op verre na niet voldoende zijn. Het zal van belang voor hen zijn, zich te voegen bij een zendingsclub, waarop bepaalde onderwerpen worden besproken (ik vermoed, dat hier bedoeld zijn zendingsonderwerpen).

Er is echter meer. Er staat hun ook een leesportefeuille ter beschikking, waardoor zij zich op de hoogte stellen van de tijdschriften, die zendingsonderwerpen behandelen.

Wie wil, zo besluit Ds. W. deze reeks, kan zich in Kampen behoorlijk op de hoogte stellen van de zendingsvraagstukken.

Toch is dat nog niet eens alles: Voor wie daar belang in stelt, is er gelegenheid een cursus te volgen in het Maleisch, wat alles tezamen hem de uitroep in de mond legt: „Wat kan men in de huidige situatie nog meer verlangen?”

Maar zelf geeft hij toe, dat dit onvoldoende is. Immers hij beweert: hier wordt een behoorlijke basis gelegd voor verdere studie. Ik meen hieruit te moeten verstaan: Die in Kampen is afgestudeerd en behoorlijk de gelegenheden heeft benut, hem daar geboden voor kennisname van de zendingsvraagstukken, mag niet denken, dat hij nu klaar is voor zending; de basis is alleen maar gelegd; het fundament; het gebouw moet daarop nog verrijzen. De eigenlijke studie van Zending moet dus nog beginnen. (Ik denk hier aan het Gymnasium, dat de grondslagen legt voor de wetenschapsbeoefening, straks aan de Universiteit).

En nu schijnt het de bedoeling van Ds. W. te zijn, dat deze verdere, de eigenlijke studie voor Zending, pas beginnen kan, en beginnen moet, als de student het tot kandidaat in de theologie heeft gebracht, en als regel reeds het ambt van predikant bekleedt (gewoonlijk zal dat zijn in een kleine gemeente).

Iedereen zal moeten toegeven, dat dit wel een zeer ongezonde, haast onmogelijke situatie schept: Een jongeman, pas in zijn gemeente, heeft doorgaans de handen vol aan zijn, voor hem zo vreemde, ambtelijke werk, zelfs in een kleine gemeente. Alleen reeds de

eis, dat hij elke week twee preken moet maken, brengt hem meer dan eens in tijdnood. Daarbij de bezoeken die hij in zijn gemeente heeft af te leggen en te ontvangen; het oplossen van allerlei kwesties, die in schier elke gemeente (ook in kleine gemeenten) voorkomen; de uitgestrektheid van vele kleine gemeenten; het waarnemen van een consulentenschap enz. (Zo komt Ds. W. er dan ook toe, dat het wezenlijk geen ramp is voor een beroepen Zending als hij één, of zelfs twee jaar op zijn „visum” moet wachten. Hij heeft dan gelegenheid zijn onvoldoende opleiding aan te vullen).

Bovendien is het dan nog de vraag: wáár moet zo'n jonge predikant die opleiding, die dan eigenlijk nog beginnen moet, vinden?

Daarop geeft Ds. Wielenga het antwoord, als hij zegt, dat onze zending kerken zonder enig bezwaar gebruik kunnen maken van het onderwijs van specialisten aan inrichtingen van hoger onderwijs; te Utrecht, Amsterdam, Groningen; of aan de Zendingsschool te Oegstgeest. Voor de principiële vragen kunnen onze zendingen nog wel terecht in Kampen, maar voor het vakonderwijs zullen onze kerken zich rustig mogen „behelpen” met het onderwijs van hoogleraren en lectoren aan genoemde hogescholen. „Gerust wel”, vindt Ds. Wielenga. Ik ben daar niet zo gerust op. Het is een kwestie, als waarvoor we gesteld werden in onze schoolstrijd: „het onderwijs in de gewone vakken als lezen, schrijven, rekenen, taal enz., dáár hadden we geen christelijke scholen voor nodig; dat is toch op alle scholen gelijk; en wat betreft de vakken Bijbelse Geschiedenis, geloofsleer (zo zal ik ze maar noemen), nu, dat kon de dominee of een godsdienstonderwijzer wel geven” — zo redeneerden de tegenstanders van het Christelijk onderwijs. Maar onze vaders zeiden: „Nee, geen zout bij het eten, maar zout door het eten”. En zo zeggen wij nog!

Na al het bovenstaande zou ik de vraag willen stellen: Gezien het feit, dat we allen het er over eens zijn, dat een Zending heel wat méér moet studeren dan een predikant — wat is dan beter, doeltreffender: dat hij het meerdere, het andere te hooi en te gras bijeen verzamelt, hier wat, daar wat; het meest in een tijd, waarin hij door ambtsbezigheden wordt in beslag genomen; of, dat hij hiervoor een stelselmatige, opzettelijke opleiding ontvangt in zijn studietijd, zó, dat hem tegelijk met zijn kandidaatsbul, ook het „einddiploma” van de „zendingsschool” kan worden uitgereikt.

Het antwoord op deze vraag laat ik graag aan de lezers over.

PERSSCHOUW

Decadentie

In het Algemeen Dagblad kon men dezer dagen een verslag lezen van een bezoek van een filmster aan Rotterdam.

Het begon zo:

De wel zeer goed gelukte Jayne Mansfield heeft zaterdagavond de Haagse politie drie kwartier handenvol werk gegeven met een verkeersopstopping op het Spui voor het Astatheater en zondagavond moesten stoere Rotterdamse politiemannen met en zonder paard haar beschermen tegen de opdringerigen onder de dichte menigte, die Jayne voor het jubilerende Prinsestheater stonden op te wachten.

De Haagse Mansfield-fans doorbraken, zwaaiend met afgerukte reclameplaten, het politiecordon om Jayne van nabij te bezien. Haar zwarte japon liet dan ook maar weinig vermoedens over. In de foyer werd zij door de opgewonden bewonderaars en handtekeningjagers bijna de goudvissenvijver ingeduwd. Maar Jayne bleef vriendelijk voor allen, die zo zeer prijs stelden op haar kostbare handtekening.

Deze volgens het Algemeen Dagblad zo „goed gelukte” dame is, aldus datzelfde Dagblad, behalve een „topzwaar biologisch ver-

Dan is er nog een tweede bewering van Ds. Wielenga, die ik niet zonder meer kan aanvaarden; deze n.l.: de wens, een eigen opleiding tot Zending te hebben, is niet te vervullen.

Ik begin met de opmerking: Als we geplaatst worden voor wat wij, naar onze overtuiging, als een eis des Heren zien, mogen we eigenlijk niet spreken van de onmogelijkheid, deze eis te vervullen.

De Schrift leert ons anders: Als Israël ooit voor een „onmogelijke” eis geplaatst werd, was het toch zeker, toen ze van de Here het bevel ontvingen, door de Schelfzee te trekken; en opnieuw, toen ze op 's Heren woord dwars door de Jordaan, „vol aan al hare oevers”, Kanaän moesten binnengaan; al evenzo leek het een „onmogelijke” eis, toen de Here aan Zijn twaalf apostelen gebod: „Predikt het Evangelie aan alle creaturen”. En om dichter bij huis te blijven: Hoe dorsten de Afscheidenen het aan reeds in de dertiger-, veertiger-jaren der vorige eeuw de opleiding tot predikanten ter hand te nemen en in de vijftiger-jaren een Theologische School te stichten; en de Vrijgemaakten, hoe „klein in getal en zwak van krachten” ze waren, nog tijdens de Duitse bezetting een Theologische School te beginnen!

En toch zijn ze voor Gods eis niet om gaan liggen; met de betuiging: „Op Uw Woord zal ik het doen!” hebben ze in het geloof wat menselijk-onmogelijk was, aangevat; en de Here heeft het hun doen gelukken!

Dat geldt ook voor ons. Het is maar de vraag, of we het zien als eis des Heren, onze Zendingen een zo goed mogelijke opleiding te geven. Een eis, die even dringend is, als de eis te zorgen voor een voldoende opleiding tot predikanten.

En die eis erkennende, blijft voor ons niet anders over, dan met de krachten en de middelen die de Here ons schenkt, die arbeid te aanvaarden, zwak in ons zelf, sterk in Hem, Die steeds geeft, wat Hij vraagt; Die tenslotte Zelf zal doen, wat Hij Zijn kinderen beveelt te doen, zo zij in Zijn kracht zich opmaken te bouwen. Ook hier geldt: „Vrees niet, geloof alleenlijk”.

Hoe ik mij voorstel, dat zulk een opleiding zou kunnen worden ingericht, meldde ik in de „Toelichting”, welke ik gaf bij het voorstel, door mij ingezonden, eerst bij de G. S. van '52, later bij de G. S. van 1955; welke Toelichting ik hier niet mag laten volgen; het zou te veel van de ruimte vergen.

Het blijft mijn vurig verlangen, dat op de eerstvolgende Gen. Synode de zaak der Opleiding tot Zending aan de orde worde gesteld, en de kerken binnen niet te lange tijd onze Zendingen mogen uitzenden, weltoegerust! Met minder mogen we niet tevreden zijn.

Huizum. J. v. DIJK.

schijnsel” ook moeder. In Hotel Wittebrug toonde zij de pas ontvangen brief van haar zesjarig dochtertje Jayne Mary aan ieder, die hem maar wilde zien.

„Dear mammy I want you to come home”, zo begon de brief en de blonde diva kreeg bijna de tranen in de ogen bij het lezen van zoveel kinderliefde.

Na dit „bedrijf” kwam een volgend, aldus:

Met een bereidwilligheid, die de fotografen dolgelukkig maakte, drapeerde Jayne zich ten slotte verleidelijk voor en tussen de gordijnen van de hotelkamer, het accent leggend op de spanning in haar truitje, waarmee ze al wie weet hoever van haar sexegenoten een levensgroot minderwaardigheidscomplex heeft bezorgd.

Een nieuw nummer was het volgende:

Te Rotterdam stond zondagmiddag de „witte brigade” van een restaurant aan de Hoogstraat netjes op het trottoir aangetreden en vormde met soeplepels, garden en schuimspanen een erepoort voor Jayne. Er stonden geen krijtkruisjes op de stoep, maar onze filmster wist tussen al die koks en koksmaatjes precies de tegel te vinden, waarop zij zich een halve slag moest omdraaien om zo gunstig mogelijk en in al haar glorie voor de lenzen van de fotografen te komen.

Met goed gespeelde opgetogenheid wachtte zij tot het zoveelste plaatje van haar was

gemaakt en toen scheen iemand haar te hebben ingefluisterd, dat zij nu wel eventjes gewóón mocht doen om gezellig een stukje te gaan eten. Alle pose viel op slag weg en zelfs meenden wij iets van kinderlijke vreugde te ontdekken, toen Jayne het uit marsepein en suiker vervaardigde menu bewonderde, dat chef-kok H. J. Scholten en sous-chef Tom van Brakel speciaal voor haar hadden gecomponeerd.

Ten slotte kwam deze finale :

Na de maaltijd mocht Jayne een paar uurtjes rust genieten voor zij omstreeks zeven uur uitreed naar het Prinsesstheater, gehuld in een violette zeemeerminnenjapon van een rondborstige snit. Door al het gedrang ging er veel van het effect van haar heupwiegende entree verloren. Maar dat werd goed gemaakt toen zij in het theater langs een smal trapje het toneel beklom. De parterrebevolking zat daarbij stalle en uitte haar bewondering in ondubbelzinnige uitroepen.

Voor de microfoon wenste Jayne de directie van het Prinsesstheater geluk met het veertigjarig jubileum. De heer I. Keizer, de directeur van Prinses, kreeg daarbij een allerliefst kusje en toen dat aan de stampvolle zaal een daverend applaus ontlokte, wilde Jayne dat graag nog eens overdoen. Ook waren er bloemen en met bloemen versierde klompen, die Jayne Mansfield deden kirren van blijdschap.

Bij het verlaten van het theater werd Jayne bestormd door verzamelaars van handtekeningen. Ongekreukeld wist zij haar auto te bereiken en in de bioscoop ging toen het licht uit voor Jayne Mansfield in haar film *The girl can't help it*.

De krant noemde deze dame: „een topzwaar biologisch geval” dat „kirde” en zo. De Amerikanen typeerden haar met gedistingeerde fijngevoeligheid als een „sex-bomb”.

Dat wil zeggen men ziet haar op het dierlijk niveau.

Maar maakte ze het er niet naar?

Was deze misselijke demonstratie niet een spel met het vrouw- en moeder-zijn? Een exhibitie van de animale kanten van het menselijk bestaan en een irriteren van animale driften?

Evenwel: zo hebben de mensen het graag en de krant vindt het mooi.

En voorts: In Amerika en Europa klom de menselijke cultuur tot een nooit gekend hoogtepunt.

Daar niet van!

VAN HIER EN GINDS

Zondagsviering in Engeland

Engeland is bekend om zijn viering van de zondag. In geen land ter wereld geschiedt dat zo als in het Verenigd Koninkrijk. Het moge voor velen niet meer dan een stuk traditie zijn, de betekenis daarvan moet men niet onderschatten. Maar helaas het tij begint daar te keren. „De Wekker” gaf daaromtrent het volgende nieuws:

De algemeen secretaris van de Lords Day Observance Society (Genootschap tot onderhouding van de Dag des Heeren), mr. H. J. Legerton, heeft verklaard, dat hij in het begin van deze zomer, toen Prins Philip weer begon met polo-spelen op de zondag, een beroep heeft gedaan op Zijne Koninklijke Hoogheid. Hierop ontving hij een hoffelijk schrijven van de particuliere secretaris van de prins, maar het is duidelijk dat deze zondagsontwijding door zal gaan, zo schreef de heer Legerton in *The English Churchman*. Nu dringt hij er in dit orgaan op aan, dat „aangezien door het grootste deel van de kerkelijke leiders er niets anders gedaan wordt dan gezweigen, het christenvolk van het gehele land dikwijls en regelmatig zal bidden voor Hare Majesteit en haar echtgenoot opdat zij door de Geest des Heeren mogen worden overtuigd, dat zij de zonde zien van het ontheiligen van Zijn Heilige Dag en weer tot Hem mogen keren, tot Zijn Woord en Gebod en aldus een waardig koninklijk voorbeeld geven mogen aan onze zondige natie”.

Rev. F. L. Wyman, rector van St. Pauls, York, schrijft naar aanleiding hiervan in het

zelfde orgaan: „De Hertog van Edinburgh wordt veelvuldig gevraagd om in de kerkdienst de Bijbel voor te lezen, terwijl hij toch zo weinig respect heeft voor het Woord Gods, zoals dat is neergeschreven in het vierde gebod”.

„De betreuzenswaardige praktijk van de hertog om in toenemende mate Gods Heilige Dag in een sportdag te veranderen, daarbij aan de massa het voorbeeld gevende om hetzelfde te doen, maakt toch niet bepaald iemand waardig tot deze heilige taak”, (te weten het voorlezen van de Schrift in de Kerkdienst) aldus Ds. Wyman.

KERKNIEUWS

Beroepen te Homewood (Man., Canada): A. C. Haitsma te Surhuisterveen; te Rotterdam-Kralingen (in samenwerking met Bergschenhoek): G. Spijker te Bedum.

Bedankt voor Zuidhorn: J. Faber te Deventer.

Preekconsent: M. R. van de Berg, Broederweg 6, Kampen.

Ds J. G. Agema: Woensdag 20 oktober is Ds. J. G. Agema, die bijna zeven jaren op West-Borneo heeft gearbeid, de laatste jaren in Bengkajang en omgeving, met zijn gezin voor een jaar verlof in het vaderland aangekomen. Hij werd in Rotterdam verwelkomd door afgevaardigden van het College van zendingdeputaten en van de kerkeraad van Drachten. Ook waren Ds. en mevr. Algra bij de ontschepping aanwezig. De familie Agema heeft aan boord van de „Willem Ruys” een voorspoedige reis gehad en verkeert in redelijke gezondheid. Het adres van ds Agema is thans: Kaarsehof 8, Drachten.

Ds J. Vonkeman, die thans een visum heeft ontvangen, zal D.V. op 16 januari met zijn vrouw vertrekken naar het zendingsterrein in Zuid-Afrika.

Naar het Zendingveld: Ds J. v. Benthem hoopt met zijn gezin op 3 december aan boord van de „Ruys” naar het zendingsterrein op W.-Borneo te vertrekken. Op 28 november is er een afscheidsavond in de Noorderkerk te Groningen.

Zendingarbeid Zuid-Holland: De Part. synode van Zuid-Holland besloot, naar aanleiding van een voorstel van de classis Rotterdam, een commissie te benoemen die zal hebben te onderzoeken of het mogelijk is, en hoe dan, om te komen tot een samenwerking van de Zuidhollandse kerken inzake de zendingarbeid.

Het zendingconvent Zuid-Holland nam het principe besluit zo mogelijk nog in 1958 tot uitzending over te gaan. En voorts ontving de kerk van Leerdam opdracht, het voorbereidend werk van: opmaken van beroepsbrief, instructie enz. onmiddellijk ter hand te nemen op de in de tweede helft van januari 1958 te houden conventvergadering, kan dan — nadat in de raden der saamwerkende kerken deze zaken zijn doorgesproken — het definitieve besluit tot beroeping worden genomen.

Werk onder verstrooiden: Ds W. v. d. Lingen van Zwijndrecht ontving van zijn kerkeraad verlof, zulks op verzoek van de kerkeraad van Dordrecht, een reis te maken naar België en Frankrijk om daar de verstrooide broeders en zusters te bezoeken.

Kerkerbouw Utrecht-C.: De kerkeraad van de Geref. Kerk te Utrecht-C. machtigde de kerkerbouwcommissie over te gaan tot aankoop van een terrein aan de Brillantlaan. Op dit terrein kan tot kerkerbouw worden overgegaan, nadat vergunning daartoe is verkregen.

Kerkerbouw Delfshaven: De rondgang in de gemeente voor toezeggingen van gelden t.b.v. kerkerbouw heeft een bedrag opgeleverd van ruim f 133.000.—

De kerkeraad was hiermede zeer verblijd en besloot wekelijks een derde collecte te houden voor kerkerbouw.

Aan de architect Hoekveen werd opdracht gegeven zijn ingediende plannen nader uit te werken en de kerkeraad nader te adviseren inzake alle te nemen maatregelen, welke tot de voorbereiding van de bouw nodig zijn en met de door de gemeenteleden en kerkeraad gegeven suggesties rekening te houden.

Theologische Hogeschool. Geslaagd voor het candidaatsexamen (cum laude) K. R. Veenhof, 2e Ebbingestraat 5, Kampen.

Adressen: Ds J. J. de Vries C 187, Bergentheim, Girono. 826213;

Diakonie Ede: J. Admiraal, Telefoonweg 53, Tel. 08380—9762. Girono. 815795;

Koog-Zaandijk: H. Olde, Lagedijk 178, Zaandijk, Tel. 82678;

Het adres van de American Reformed Church is thans: Wm. Haan, 556 Franklinstr. S.E., Grand-Rapids 7, Mich., U.S.A.

BELANGRIJK BERICHT

In „Opbouw” kunnen familieberichten worden opgenomen; de kosten zijn zo laag mogelijk gehouden, nl. 15 cents per m.m. Deze regelprijs geldt uitsluitend voor familieberichten. De redactie vertrouwt dat mede door deze advertenties, de onderlinge band tussen de lezers zal worden verstevigd.

Men wordt vriendelijk verzocht de copie rechtstreeks te sturen aan het adres van de administratie: drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, te Zeist.

VERHUIST U EERSTDAAGS?

Zo ja, verzuim dan niet de adreswijziging op te geven aan de administratie van „Opbouw”.

Voor leden van de Geref. Persvereniging geldt het verzoek: laat óók de secretaris niet onbekend met de nieuwe woonplaats!

Adres: Prof. Wentlaan 50, Utrecht.

Romeinen 8 : 18

Na een geduldig gedragen lijden ontsliep in haar Heiland en Heer mijn innig geliefde en zéér zorgzame vrouw

**GEESJE LAMBERTHA
VAN DEN BROEK—Blanken**

op de leeftijd van 50 jaar.

E. J. VAN DEN BROEK

Amstelveen, 25 november 1957
Prof. Junkerslaan 3.

GEREFORMEERDE SCHEURKALENDER 1958

onder redactie van Ds. W. Scheele

TIENDE JAARGANG

Aan deze kalender hebben medegewerkt de predikanten:

H. Amelink, Langerak
A. Bos, Haarlem
O. W. Bouwsma, Kampen
J. D. Houtman, Vollenhove-Cadoelen
R. Houwen, Nijmegen
W. Scheele, Arnhem
J. P. v. d. Stoel, Amsterdam
H. Veltman, Zeist
C. van Venetië, Wormerveer
G. Visee, Kampen
W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch
J. Waagmeester, Hasselt

JERUZALEM,

GEZIEN VANAF DE OLIJFBERG

Het schild werd ontworpen door de kunstschilder J. Pander, die enige jaren geleden een reis naar Palestina maakte. Indien te Uwent nog niet met de kalender wordt gewerkt, zullen wij gaarne in contact komen met een broeder of zuster, die als plaatselijk correspondent(e) wil optreden. De kalender kan besteld worden bij de boekhandel, onze plaatselijke correspondenten of rechtstreeks bij

„DE KALENDERCOMMISSIE”
de Wetstraat 13, Postbus 78
ARNHEM.

Prijs van de kalender met schild f 2.25
Als dagboek in linnen band f 2.25

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk